

El professor José Antonio Pascual distingit com a Honoris Causa per la Universitat de Barcelona

En un matí deliciosament barceloní, climàticament parlant, les escales cap el Paraninfo de la Universitat de Barcelona es van omplir cap a les 12 del migdia. Hi ha detalls escampats per les parets que recorden que es compleixen els 150 anys de l'edifici històric d'aquesta Universitat.

Avui, 11 de maig del 2023, està programat l'acte d'investidura de Doctor Honoris Causa a José Antonio Pascual Rodríguez –filòleg i catedràtic de Llengua Espanyola de la Universitat Carlos III de Madrid–, a proposta de la Facultat de Filologia i Comunicació, i més concretament del Departament de Filologia Clàssica, Romànica i Semítica. En el segle XXI, aquesta Facultat ha concedit dit honor, entre altres personalitats, a Jordi Savall (2006) o Cesare Segre (2004).

Després del professor homenatjat, vagin també les felicitacions per a les institucions promotores, car amb aquesta celebració queden elles mateixes honorades, pel fet de reforçar l'obra i la memòria de persones dignes de tal honor acadèmic, el qual suposa la millor i més eficaç mostra d'agraïment a una vida fèrtil dedicada a l'estudi, la investigació i la docència.

Comencem fem esment que José Antonio Pascual fou Doctor per la Universitat de Salamanca (1971, ciutat d'on és nadiu), i on fou catedràtic i vicerector. Ha exercit diversos càrrecs i forma part de comitès importants, però sobretot compta amb moltes publicacions filològiques d'alta vàlua i nivell; no obstant això darrer, alguns treballs també han estat d'abast molt ampli, com ara les programacions de TVE (“Hablando claro”, 1988-1991), en què participà amb José Manuel Blecua.

Pel que fa a l'àrea cultural catalana, ha intervingut sovint en activitats acadèmiques de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona i és membre corresponent de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), des de 1997. I quant a la castellana, des de 2002, ocupa la cadira “k” de la Real Academia Española, institució de la qual ha estat vicepresident entre 2007-2015, així com n'ha exercit diferents càrrecs (vicesecretari i vicedirector entre 2004 i 2015) i oficis, com la direcció del *Nuevo diccionario histórico del español (NDHE)*. Així mateix, fundà la *Revista española de lingüística aplicada*. Encara, dirigí l'Institut Cervantes a París (1997-2001), on va rebre la distinció d'Honoris Causa (per la Universitat París XIII, 2005), a la qual cal afegir la de la Universitat de Lleó (2014).

Passant a la descripció de l'acte, que es va emetre per [UBtv](#), cal dir que assistiren els exrectors Josep M. Bricall i Dídac Ramírez, així com diversos professors històrics de la Facultat de Filologia i Comunicació. També hi foren presents membres de relleu de l'Institut d'Estudis Catalans, com ara Joan Veny i Mª Àngels Massip, així com també la presidenta, Mª Teresa Cabré Castellví. I entre el públic hem vist professors i amics de diferents Universitats; entre ells, Marcelino Jiménez León i Joan Miquel Ribera (UCM), Aurora Díaz-Plaja i Isabel de Riquer (UB).

El professor llorejat (Salamanca, 1942) va ser apadrinat pel catedràtic de Filologia Romànica José Enrique Gargallo Gil, qui començà el seu discurs o *laudatio* qualificant el professor José Antonio Pascual Rodríguez “d'humanista integral”, com home enamorat de la paraula; val a dir, un filòleg. També notà que Pascual mateix ha comentat que, sent de l'Espanya profunda, a més del mestratge de Joan Coromines, compta amb altres dos grans figures com a mestres: per part del gallec, amb José Luis Pensado, i per la del basc, amb Koldo Mitxelena. Dades lingüístiques que l'emmarquen, per tant, dins entorns amplis, granment positius per les necessàries relacions científiques.

El professor Gargallo, en el seu discurs de presentació, va glossar la seva trajectòria acadèmica i les aportacions més rellevants, deixant constància de la figura de José Antonio Pascual com una de les més significatives de la filologia hispànica i romànica dels nostres dies, car ha investigat amb excel·lència sobre diferents camps filològics, traduccions d'autors italians medievals, textos del segle XV i del Segle d'Or, el *Quixot*, i també de moderns. Quant a aspectes lingüístics esmentà els estudis de fonètica i morfologia històriques del castellà, l'etimologia, la història del lèxic i el canvi lingüístic, remarcant que la seva imbricació amb la llengua catalana va tenir lloc mitjançant el lingüista Joan Coromines, amb qui va aprendre i va treballar durant molts anys, col·laborant en el *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico (DECH)*, publicat en sis volums entre 1980 i 1991. Aquest diccionari, també conegut com el “Corominas-Pascual” (segons el signaren) és una obra de referència per a la hispanística i la romanística. Obra que amplia l'espectre del *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana* (DCEC, 1954-1957), que havia fet en solitari, i que és eina que compara, per la seva utilitat, al que pot representar un microscopi per a la biologia.

Havent donat notícia de les principals contribucions i dels premis rebuts, em plau destacar el comentari de Gargallo en referència a la variada primera etapa de docència de Pascual –des de 1967, catedràtic d'ensenyament mitjà–, com militant modèlic de la professió de ‘professor’. I n'acaba citant dues qualitats seves: saviesa i bondat; les quals subscriu, anotant pel meu compte que, segons Dante afirma a començos del *Convivio*, són requeriment d'exigència forçosa per a la ciència.

El professor Pascual, que es defineix principalment com a lexicògraf, començà el seu discurs amb un record explícit de Joan Coromines, de qui fou ajudant durant la dècada dels setanta; sobre ell han versat principalment les seves paraules –segons declara, “pel magisteri que va exercir en mi”–. Així ha constatat com va aixecar l'edifici d'una filologia catalana ben proveïda amb els mètodes de la lingüística històrica, amb una capacitat de treball extraordinària i adaptant-se a la dura realitat que va haver de viure.

El *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana* de Coromines, l'ha qualificat com un “artefacte que canvià les possibilitats de treballar en la filologia castellana”. Les seves explicacions al voltant d'aquesta obra inclouen referències a les adversitats arran de l'exili posterior a la guerra civil, que junt amb l'etapa de l'exili interior que ens descriu, ens proporcionen riques anècdotes –com diu, entre el còmic i el patètic– viscudes amb els grans filòlegs d'aquella generació, entre els quals sentim esmentar figures tan grans com Amado Alonso, Tomás Navarro, Menéndez Pidal o Américo Castro. Vessant humà sempre viu –de costat a l'estrictament acadèmic– en les paraules del professor Pascual. En el seu parlament també han estat presents destacats filòlegs i amics de l'àrea filològica catalana, com ara Germà Colón, Antoni M. Badia i Margarit o Joan Bastardas.

Cap a les acaballes, en un gest d'extrema honestedat es demana: “què hi faig, aquí?” I entenent que l'acte té a veure amb la manera de practicar el treball filològic, que deu al professor Coromines, justifica així l'atenció que li ha dedicat. També confessa que, pel que fa al català, va passar del coneixement, al respecte i a l'afecte; tret que òbviament el profesor Pascual palesa arreu arreu.

A continuació del discurs, el president del Consell Social, Joan Corominas Guerin ha destacat les qualitats del professor Pascual i el rector, Joan Guàrdia Olmos, qui –segons el protocol– havia investit el nou Doctor abans dels parlaments comentats, ha tancat l'acte ressaltant de manera ferma i sincera l'encert d'haver dedicat el discurs al record del seu mestre Coromines, com fet que l'honora profundament.

Els mèrits els podem ratificar bé a les terres de parla catalana, ja que, lògicament, hom fa servir molt els 9 volums del *Diccionari etimològic i complementari de la Llengua catalana* (Coromines / Gulsoy), conegut com el *DECat*, obra que també recordà Pascual, així com l'*Onomasticon Cataloniae* (8 volums). El primer, instrument més que útil, indispensable per als filòlegs catalans degut als seus riquíssims i amplíssims continguts, que ofereixen una plataforma comparatista insubstituïble; i obra que gaudeix de l'avantatge d'haver tingut com precedent el diccionari castellà –al qual col·laborà Pascual–, que per a la filologia catalana és, degut a la proximitat i a tots efectes, punt de referència privilegiat entre les llengües de la Romània.

Al meu parer, l'acte acadèmic que concedeix aquesta principal dignitat i que assoleix la major solemnitat acadèmica tingué un accent molt gratificant i altament honorable, encara, a causa de la seva senzillesa i naturalitat. Com escau a l'homenatjat per la seva bonhomia.

Júlia Butinyà (UNED, RABLB)